

1 TEKSTAS

Bitė Vilimaitė

NAMAI

Pirmiausia, žinoma, prieškambaris: pigi kabykla, dėžė batams, veidrodis metaliniais rėmais, primenančiais kapų tvoreles. Iš karto – durys į miegamąjį, kur tvyro apgaulingas paprastumas: raudonos užuolaidos, žydrų dirbtiniu kailiu užtiesta dvigulė lova, džiuto kilimėlis, kietas, šiurkštus; tualetinis stalėlis – pudra, kremai, kvepalai, šešėliai, dirbtinės blakstienos; sausos gėlės: saulutės, lapės uodegos, zūkio uodegėlės, ligustro šakelė. Kampe – neveikiantis šviestuvai, spinta, prikimšta madingų ir nebemadingų drabužių. Ant sienos – paveikslas su stumbralais.

Tiesiai – virtuvė. Daug butaforijos, jokios užuominos apie tikrą skanų valgį. Šaldytuvas dar senelės pirktas, užtat veikia be priekaištų, mažas ir neišvaizdus, patikimas.

Sandėliuką praleidžiu. Koridorius visas apdaužytom sienom, nes vaikui leidžiama ten važinėti dviratuku.

Einame į senelės kambarį. Jis mažas, irgi prikimštas daiktų. Čia – tikras paprastumas. Anūko ir senelės lovos sustatytos kampu. Čia pilna minkštų žvėrelių, šautuvų, dūdelių, armonikėlių. Yra dvi siuvalamosios mašinos – tikra ir žaislinė. Komoda sena, kaimo meistro dirbta, inkrustuota juodoju ažuolu. Ant sienos paveikslas – Berlyno gatvė žiemą: stovi arkliukas, eina mergytė su pelerina ir motina su skėčiu. Ant lango rankenos kabo specialus medalikėlis, kad apsaugotų namus nuo žaibo.

Dar vienas kambarys. Langai į parką, daug šviesos, saulės. Krenta į akis kažkas pirkliška: užtiesalai sunkūs ir ryškūs, su kuta, užuolaidos standaus šilko, su paraukimais, persiškas kilimas trypiamas batais – čia nėra mados nusiauti. Baras praviras: matyti sunkūs keturkampiai buteliai visokių užpiltinių – erškėtrožių, mėtų, pipirų, pelynų. Stovi keli rytietiški dirbiniai: indiška dėžė, vietnamietiški ąsočiai. Daug žalumynų: būtinai palmė, puikiuose keramikiniuose puoduose klesti du didžiuliai alijošiai. Knygų nedaug, visos rinktinės. Yra ir Biblija, ir pirmasis „Metų“ leidimas, ir kelios mažos senos maldaknygės, kur tarp lapų išlikę tikrų, iš tų laikų, gėlių. Ant sienų: didžiulis Žemaitės bareljefas, Adomo Mickevičiaus portretas, nuostabiai gražus jauno Majakovskio veidas, padidinta klumpių turgaus nuotrauka iš senelės archyvo. Dar daug juodojo molio peleninių ir verbos juodame ąsotyje.

Šuo guli minkščiausioje vietoje, nervingas ir be charakterio, kaip dažnai būna namuose, kur nesutariama.

Tai kieno gi šie namai? Šeimininkai, įsikūrę taip trafaretiškai ir sykiu nepakartojamai, – kur jie? Štai Jis, su nudrengtais džinsais, gliaudo riešutus, pasidėjęs ant kelių visą dubenį. Vaikas stovi šalia, pražiojęs snapuką. Ji sėdi susisupusi į nuskalbą, sudilusį atlasinį chalatą, kaip visada nepatenkintu veidu; jai šalta arba per šilta, o gal pritrūko pinigų arba nesinori nurengti eglės, nors jau vasaris ir medelis stovi beveik plikas, apačioj prikritę daug žaislų, o grindys žalios nuo spyglių. Senelė čia pat. Ji demonstratyviai sėdasi ant kiekiausios kėdės, kartais net gardžiuodamasi valgo sausą duoną, lengvai išleidžia savo pensiją skanėstams, puiki senelė, mylinti žentą ir privengianti dukters. Televizorius įjungtas, tačiau jo beveik niekas nežiūri. Čia žvilgsnis, čia mesta frazė, vaiko balselis, perstatomas koks niekutis, pataisoma staltiesėlė, ilgai tyrinėjama kažkodėl nykstanti palmė, šuns puiki galva padėta ant JOS numintos šlepetės. Ji nusprendžia eiti lankyti sergančios draugės, kuri guli nervų ligoninėje, ir vyro veide užuojautą vis dėlto susimaišo su pašaipą. Jie visi gerai ją pažįsta, draugės vardas – Angelina, vaikas ją irgi prisimena ir naiviai klausia: „Ji dar gyva?“ – „Gyva“, – atsako visi.

Jai išėjus virtuvėje geriama arbata. Iš senelės atsargų atsiranda šio to skanaus ant stalo. Juoko ir kalbų netrūksta. Tačiau nerimo nepaslėpsi, jis viduje, kaip gaisrai saulėje, su visom pasekmėm – vienu, šalčiu, netikrumu, liga.

Vilimaitė B. Papartynų saulė. Vilnius: Tyto alba, 2003. P. 170–171.

2 TEKSTAS

Marcelijus Martinaitis

KUKUTIS NORI PAMATYTI TĖVYNĘ

*– Taip ilgai nemačiau tėvynės,
dirbdamas jos laukus,
taisydamas šiaudinius stogus.*

*Taip gyvenimas nedavė laiko,
temdydamas akis it galvojimą:
vis ką nors reikėdavo dirbti,
eiti kur nors ar važiuoti.*

*Matau, nieko neišeina ir tiems,
kurie greitai važiuoja,
arba tiems,
kurie daug pasigardžiuodami valgo,
kad gražesni būtų žodžiai apie tėvynę.*

*Dirbau ir dirbau,
net savo minčių nesuprasdamas –
norėjau bent užsidirbti sekmadienį,
kad galėčiau galvoti.*

*Kai baigsiu visus savo darbus,
laisvą, užsidirbtą sekmadienį
atsigulęs žolėj,
laisvai pasidėjęs ant žemės rankas,
norėčiau dar pamatyti tėvynę,
kam nedavė laiko gyvenimas.
Taip nieko daugiau neuždirbau
ir taip nieko daugiau neturiu,
kad jau nebenoriu turėti.*

Martinaitis M. Pareisiu su paukščiais. Vilnius: Tyto alba, 2002. P. 115–116.

3 TEKSTAS**Šatrijos Ragana**

SENAME DVARE

(ištrauka)

Šiandien su vaikais nunešėme rudens gėlių vainiką ant Liudviko tėvų kapo ir astrų puokštelę Kazelei. Antrą puokštelę padėjau senajam Jakštui. Niekas jo kapu nesirūpina.

Mėgstu vaikščioti po kapines. Niekur kitur tokia gili ramybė nevaldo mano sielos, kaip čia, toje ašarų vietoje. Taip įvaizdžiai stovi prieš akis nepastovumas visų žemės daiktų, tas amžinasis faktas, kad viskas tik irios formos ir nykstantieji šešėliai. Kaipgi kvaila ir juokinga iš visų jėgų kibtis į irias formas ir nykstančius šešėlius! Kaip kvaila ir juokinga dėti į savo širdį tai, kas turi savyje mirties grūdą, gaudyti nykstančius šešėlius!

Sukultos viltys, sugriauti sumanymai, neištarti žodžiai, neišgertos taurės, neišdainuotos dainos... Puvėsiai, dulkės, pelenai... Ir kiekviena ta dulkių sauja po kiekvienu kauburėliu – visas pasaulis pats savyje, vienintelis, kokio nebuvo ir nebus. O viršum jų žydi ir kvepia gėlės, paukšteliai čirena ir siaučia, senos pušys, lyg rūpestingos auklės, sergėdamos tuos, kurie miega jų ūksmėje, ošia jiems lopšio dainą. Gėlės, paukščiai, pušys, kurie šiandien yra, o rytoj nebebus. Ir aš, čia vaikščiojanti ir apie visa tai mąstanti, taip pat rytoj nebebūsiu.

Ir štai aš, pelenas ir dulkė, tarp pelenų ir dulkių vaikščiojanti, jaučiu savyje galią nepabaigiamąją ir nepraeinamąją, kuri visus tuos išbarstytus po pasaulį atomus kada nors vėl surinks į tą patį pavidalą, amžiną, vienintelį, kokio nebuvo ir nebus.

Iš kur manyje, pelene ir dulkėje tarp pelenų ir dulkių, tas amžinybės jausmas?

„Jei kviečių grūdas neapmirs, neduos vaisiaus...“

Ir ateina didžioji Sėjėja mistiškais armingomis akimis, blankiu veidu ir slaptinga šypsena ant raudonų lyg granatų žiedas lūpų ir, savo baltomis, permatomomis, ilgapirštėmis rankomis tyliai paėmus mūsų ranką, veda už stebuklingos uždangos, kur sėdi paslaptis. Kaip kartais ima noras greičiau pasiekti paslaptį!

Ak ne! mirtis nėra baisi. Tai juokas, pasislėpęs už ašarų, džiaugsmas – už sopulių, tai baltažiedžio žiedas po sudžiūvusiais lapais.

Šatrijos Ragana. Sename dvare. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1995. P. 140–141.